

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 333

Gospodarka regionalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi

Danuta Strahl, Andrzej Raszkowski,

Dariusz Głuszczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: K.H. Kocur
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-492-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Jacek Sołtys: Czynniki rozwojowe w dokumentach strategicznych miast powiatowych na obszarze peryferyjnym województwa pomorskiego	11
Małgorzata Markowska: Ocena zależności między rozwojem inteligentnym a odpornością na kryzys ekonomiczny w wymiarze regionalnym – przegląd badań.....	22
Małgorzata Golińska-Pieszyńska: Kreowanie i rozwój kapitału intelektualnego w łódzkiej sferze nauki	33
Artur Myna: Zmiany własnościowe a dekapitalizacja wielorodzinnych zasobów mieszkaniowych.....	42
Andrzej Raczyk, Sylwia Dołzblasz: Transgraniczne relacje współpracy i konkurencji podmiotów gospodarczych na pograniczu polsko-niemieckim	53
Marek Obrębalski: Kontrowersje wokół zintegrowanych inwestycji terytorialnych	63
Anna Golejewska, Damian Gajda: Ocena wykorzystania dotacji unijnych na podnoszenie i aktualizację kwalifikacji zawodowych osób pracujących w województwie pomorskim.....	71
Marta Kusterka-Jefmańska: Metodyka badań subiektywnej jakości życia – wybrane inicjatywy.....	81
Robert Krzemień: Zróżnicowanie przestrzenne w polityce badawczo-rozwojowej w układzie regionalnym w Polsce w okresie integracji europejskiej ..	90
Andrzej Raszkowski: Ranking krajów UE na przykładzie <i>The Europe 2020 Competitiveness Report</i>	101
Alicja Piątyszek-Pych, Joanna Wyrwa: Realizacja polityki rozwoju klastrów w wybranych regionach Polski	113
Iwona Maria Ładysz: Wpływ zmian koniunkturalnych na budżety metropolii w Polsce.....	125
Jacek Jagodziński, Jarosław Kłosowski: Innowacyjność w przedsiębiorstwach logistycznych w województwie dolnośląskim	135
Joanna Cymerman, Marcelina Zapotoczna: Rozkład obciążeń podatkowych na lokalnych rynkach nieruchomości – zarys problematyki.....	146
Małgorzata Okręglika: Problematyka finansowania partnerstwa publiczno-prywatnego przez sektor bankowy w Polsce.....	155
Marta Kusterka-Jefmańska, Bartłomiej Jefmański: Kwestionariusz pomiaru subiektywnej jakości życia mieszkańców regionów przygranicznych.....	165

Dorota Rynio: Uwarunkowania tworzenia nowego modelu polityki regionalnej w Polsce	173
Rozalia Sitkowska: Procedura wspomagania procesów decyzyjnych na szczeblu władz regionalnych w obszarze zaawansowanych technologii, z przykładem zastosowania w województwie mazowieckim.....	183
Zbigniew Piepiora: Finansowanie przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych w województwie małopolskim (NUTS 2)	195
Jakub Hadyński: Regionalne aspekty konkurencyjności w relacji miasto – wieś	203
Katarzyna Iwińska: Kierunki i profil emigracji mieszkańców województwa dolnośląskiego na tle polskiej emigracji w latach 2002 i 2011	213

Summaries

Jacek Sołtys: Development factors in strategic documents of powiat capitals in peripheral areas of Pomeranian Voivodeship.....	21
Małgorzata Markowska: The assessment of relations between smart growth and resilience to economic crisis in regional perspective – research review.....	32
Małgorzata Golińska-Pieszyńska: Creation and development of intellectual capital in Lodz field of science	41
Artur Myna: Ownership changes and depreciation of the multifamily dwelling stock.....	52
Andrzej Raczyk, Sylwia Dolzblasz: Transborder relations of cooperation and competition among firms in the polish-german borderland.....	62
Marek Obrębalski: Controversies over integrated territorial investment.....	70
Anna Golejewska, Damian Gajda: The evaluation of the use of EU grants for improving and updating qualifications of employees in the Pomeranian Voivodeship	80
Marta Kusterka-Jefmańska: Methodology of the research on the subjective quality of life – a review of selected initiatives	89
Robert Krzemień: Spatial diversity of research and development policy in Poland's regional structure in the times of European integration.....	100
Andrzej Raszkowski: Ranking of EU countries based on the example of <i>Europe 2020 Competitiveness Report</i>	112
Alicja Piątyszek-Pych, Joanna Wyrwa: The implementation of the cluster development policy in the selected regions of Poland.....	124
Iwona Maria Ładysz: The impact of business changes on the budgets of the metropolises in Poland.....	134
Jacek Jagodziński, Jarosław Kłosowski: Innovation in logistics companies in the Lower Silesian Voivodeship	145

Joanna Cymerman, Marcelina Zapotoczna: Taxes incidence on the local real estate markets – an outline of issues.....	154
Małgorzata Okręglicka: The issues of financing public private partnership by the banking sector in Poland.....	164
Marta Kusterka-Jefmańska, Bartłomiej Jefmański: Questionnaire for measuring the subjective quality of life of border regions' inhabitants.....	172
Dorota Rynio: Determinants of creation of a new model of regional policy in Poland	182
Rozalia Sitkowska: Supporting procedure of the decision processes for regional authorities in the area of advanced technologies with the example of application in the Mazovian Voivodeship	194
Zbigniew Piepiora: Financing of the counteraction of natural disasters' effects in Lesser Poland Voivodeship (NUTS 2)	202
Jakub Hadyński: Regional aspects of competitiveness in relation rural area-town.....	212
Katarzyna Iwińska: Directions and profiles of emigrants from the Lower Silesian Voivodeship against Polish emigration in the years 2002-2011....	222

Małgorzata Markowska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

OCENA ZALEŻNOŚCI MIĘDZY ROZWOJEM INTELIGENTNYM A ODPORNOŚCIĄ NA KRYZYS EKONOMICZNY W WYMIARZE REGIONALNYM – PRZEGLĄD BADAŃ¹

Streszczenie: Artykuł stanowi przegląd literatury w kontekście badań odnoszonych do terytorium (regionalnych), prowadzonych z jednej strony w zakresie inteligentnego rozwoju (filarów: inteligentna specjalizacja, kreatywne regiony, innowacyjność), a z drugiej dotyczących odporności na kryzys ekonomiczny oraz podejść, w których elementy inteligentnego rozwoju zestawiane są ze zjawiskiem kryzysu ekonomicznego.

Słowa kluczowe: rozwój inteligentny, kryzys ekonomiczny, odporność ekonomiczna.

DOI: 10.15611/pn.2014.333.02

1. Wstęp

Wizja społecznej gospodarki rynkowej dla Europy XXI wieku uwarunkowana jest realizacją trzech powiązanych priorytetów [*Europe...* 2010a]: rozwoju inteligentnego, rozwoju zrównoważonego i rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Stabilny rozwój stanowi podstawę realizacji celów strategii Europa 2020, natomiast prowadzące do zahamowania rozwoju, a w konsekwencji do recesji i kryzysu perturbacje w gospodarce stanowią zagrożenia opóźniające, a nawet uniemożliwiające wypełnienie celów strategicznych UE.

Celem artykułu jest prezentacja badań prowadzonych w zakresie oceny zależności między rozwojem inteligentnym a odpornością na kryzys ekonomiczny w wymiarze regionalnym.

2. Istniejący stan wiedzy w zakresie rozwoju inteligentnego

W dokumentach strategicznych UE przyjmuje się, że inteligentny rozwój oznacza zwiększenie roli wiedzy i innowacji jako sił napędowych przyszłego rozwo-

---

¹ Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki, przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2013/09/B/HS4/00509.

ju [A strategy... 2010]. Takie działania wymagają m.in. poprawy jakości edukacji, lepszych wyników działalności badawczej, wspierania transferu innowacji i wiedzy, pełniejszego wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych. Konieczne jest także stworzenie takiego środowiska, by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty i usługi, co pozwoli na wzrost gospodarczy, tworzenie nowych miejsc pracy i rozwiązywanie problemów społecznych w Europie i na świecie [Europe... 2010a, 2010b]. Koncepcja inteligentnego rozwoju to nowe podejście do rozwoju gospodarczego, a w literaturze przedmiotu jest niewiele badań nad inteligentnym rozwojem, zarówno w wymiarze krajowym, jak i regionalnym. Tematykę tę podjął zespół D. Strahl, realizując w latach 2011-201 projekt NCN pt. *Klasyfikacja europejskiej przestrzeni regionalnej w świetle koncepcji inteligentnego rozwoju – ujęcie dynamiczne*.

Badania nad rozwojem inteligentnym trzeba odnosić do teorii rozwoju regionalnego. Lata 80. ubiegłego wieku to okres, kiedy wiele uwagi poświęcono na poszukiwanie nowego modelu rozwoju regionalnego. To również czas, w którym znaczenie zdobywały koncepcje nowe, będące często kontynuacją lub podważeniem funkcjonujących wcześniej w modeli teoretycznych bądź niektórych ich aspektów [Mamica 2007, s. 89; Lagendijk 2006, s. 386]. Powstawanie nowych modeli teoretycznych wiąże się z uwzględnianiem dodatkowych czynników, które w znaczący sposób oddziałują na przebieg procesów rozwoju regionalnego. W następnych latach zainteresowanie badaczy przesunęło się z klasycznych teorii lokalizacji i aglomeracji odnoszących się w dużej mierze do lokalizacji okręgów przemysłowych na zagadnienia dotyczące społecznych i instytucjonalnych aspektów wzrostu, obejmując takie aspekty, jak np.: procesy i mechanizmy uczenia się, przekazywania wiedzy i innowacji, charakter procesów innowacji, w tym terytorialny, systemowy i kulturowy [Nowakowska 2009, s. 37]. Do grupy terytorialnych modeli innowacji omawianych w literaturze zalicza się, jak wskazuje D. Czyżewska [2012]:

- regionalne systemy innowacji [m.in. Cooke i in. 1997; Doloreux 2002; Fornahl, Brenner 2003; Tödtling, Tripl 2005; Iammarino 2005; Uyarra 2007],
- *milieu innovateur* [Maillat 1995],
- klastry [np. Porter 1997; Brodzicki, Szultka 2002; Gorynia, Jankowska 2008],
- region uczący się [m.in. Florida 1995; Maillat, Kébir 1999; Boekema i in. 2000; OECD... 2002; Rutten, Boekema 2007; Morgan 1997; Hassink 2007; Keeble i in. 1999; Normann 2005; Boulianne 2005; Badenhorst 2009; Asheim 2011].

Przez region uczący się rozumie się obszar, w którym czynne zaangażowanie aktorów regionalnych we współpracę prowadzi do wymiany wiedzy, pomysłów oraz uczenia się w celu kreowania innowacji i tworzenia podstaw przewagi konkurencyjnej regionu. Proces uczenia się stanowi determinantę dla zdolności regionu uczącego się do elastycznej modyfikacji podejmowanych kierunków działań. Ta konieczność stałego ewoluowania wynika ze zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych, co nabiera szczególnego znaczenia w kontekście analiz wrażliwości na kryzys. Koncepcja ta opiera się również na przypisywaniu większego znaczenia

procesom innowacyjnym (większym niż samym czynnikiem rozwoju lokalnego). Szczególnie podkreślane są: istotna rola procesów imitacji i kreacji technologicznej, znaczenie zdolności szybkiej reakcji, sprawność w przemieszczaniu zasobów z sektorów schyłkowych do nowych z wykorzystaniem tych samych umiejętności, możliwość szybkiego odtworzenia i przekształceń lokalnego systemu produkcyjnego w stanie kryzysu czy turbulencji [Camagni 1995, s. 200].

W ramach prac wspomnianego wyżej zespołu grantowego zaproponowano, na podstawie wyników przeglądu dokumentów strategicznych UE, projektów przewodnich i badań literaturowych, opis liczbowy inteligentnego rozwoju z wykorzystaniem filarów [Markowska, Strahl 2013]: inteligentna specjalizacja, kreatywne regiony, innowacyjność, z których każdy zilustrowany został wieloma charakterystykami.

3. Odporność na kryzys ekonomiczny w wymiarze regionalnym²

Zagadnienia związane z odpornością ekonomiczną (*economic resilience*) regionu, tj. zdolnością gospodarki regionu do wyjścia z trudnej sytuacji gospodarczej wywołanej kryzysami zewnętrznymi z jednej strony lub zdolnością dostosowania się do niej oraz wykorzystania pozytywnych impulsów z drugiej, znajdują się coraz częściej w polu zainteresowań badaczy [Briguglio i in. 2009]. Odporność to według G. Masika [2013] „zdolność regionalnej gospodarki do przeciwstawienia się, absorpcji lub przezwyciężenia zewnętrznych wstrząsów ekonomicznych”. Odporność można również, jak wskazuje A. Drobniak [2012], rozpatrywać w ujęciu ewolucyjnym bądź też w podejściu równowagi.

O odporności, jak wskazują S. Christopherson i in. [2010], świadczyć może powrót gospodarki regionu do: ustalonej i wąsko zdefiniowanej równowagi, która może być mierzona w wykorzystaniem określonych wielkości ekonomicznych (jak np. zatrudnienie) lub wielu równowag, których określenie wymaga wskazania większej liczby charakterystyk. Natomiast decydujący wpływ na odporność gospodarczą regionu mają takie czynniki, jak [Christopherson i in. 2010]: silny regionalny system innowacji, system instytucji wspierających „ciągłe uczenie się regionu”, nowoczesna i wydajna infrastruktura transportowa i komunikacyjna (ICT), zdolni i innowacyjni pracownicy, charakteryzujący się przedsiębiorczością, system finansowy wspierający tanim i długoterminowym kredytem, baza ekonomiczna charakteryzująca się znaczną dywersyfikacją. O odporności decydują ponadto [Briguglio i in. 2009]: makroekonomiczna stabilność, deficyt budżetu, dług zewnętrzny, inflacja i bezrobocie (ich poziom), efektywność rynku, sprawne rządzenie, rozwinięte i odpowiedzialne społeczeństwo (wysoki poziom kwalifikacji, dobre zdrowie).

---

² W przygotowaniu punktu wykorzystano materiały prezentowane przez G. Masika w referacie pt. *Uwarunkowania i instrumenty wspierające odporność gospodarczą miast i regionów* w trakcie konferencji „Polityka miejska. Wyzwania, doświadczenia, inspiracje”, zorganizowanej w Warszawie (25-26.06.2013) [Masik 2013].

Do wymiarów odporności R. Martin [2010] zalicza:

- *resistance*, tj. odporność rozumianą jako zdolność regionów do przezwyciężenia (odparcia) destrukcyjnych zmian, jakie wywołują recesje;
- *recovery*, czyli zdolność regionów do odbudowy gospodarki, która została dotknięta skutkami kryzysu ekonomicznego;
- reorientację (*re-orientation*), tj. stopień, w jakim zmienia się struktura gospodarcza regionu;
- stopień/szybkość zmian po okresie recesji, określane jako odnowienie (*renewal*).

Badania nad odpornością na kryzys prowadzone są także w ramach projektu „Economic Crisis: Resilience of Regions”, realizowanego przez ESPON³ 2013, którego celem jest [Masik 2013] „identyfikacja wpływu kryzysu ekonomicznego na gospodarki regionów, zbadanie uwarunkowań strukturalnych i funkcjonalnych regionów, próba odpowiedzi na pytanie, dlaczego niektóre regiony są bardziej odporne niż inne, identyfikacja polityk wspierających odporność gospodarczą”.

4. Przyczyny, skutki oraz przejawy kryzysu w kontekście przestrzeni

Badania przyczyn, skutków oraz przejawów kryzysu w kontekście przestrzeni obejmują m.in.:

1. Omówienie wpływu kryzysu na nierówności występujące na rynku pracy w wielu wymiarach, takich jak: praca, płace i dochody, warunki pracy i dialog społeczny, w 30 krajach europejskich (w tym 14 studiów przypadków) przedstawiono w pracy pod red. D. Vaughan-Whitehead [2011]. Wskazano rozwiązania wzmacniające konkurencyjność gospodarczą i sprzyjające zachowaniu spójności społecznej.

2. Ocenę skutków kryzysu finansowego (analizy regionalne i krajowe) w perspektywie zachowań uczestników na rynkach wschodzących i w krajach rozwijających się [van Bergeijk i in. 2012; Obstfeld i in. 2012].

3. Przedstawienie zjawisk kryzysowych w odniesieniu do krajów ostatnich rozszerzeń Central, Eastern and South-Eastern European (CESEE) Countries, w nawiązaniu do procesów integracji [Nowotny i in. 2011]. Wskazano, że gospodarki krajów CESEE relatywnie dobrze zniosły kryzys gospodarczy, jednak musiały dostosować się do nowych zewnętrznych warunków funkcjonowania [Moreau 2011].

4. Efekt pracy panelu ekspertów, w którym omówiono wpływ kryzysu na integrację europejską (zarządzanie, kryzys zadłużenia, globalna nierównowaga gospodarcza) oraz perspektywy rozwojowe Europy Środkowej i krajów Europy Wschodniej po kryzysie, stanowi praca pod red. M. Meeusena [2011].

5. Ocenę zróżnicowania krajów w zakresie różnic wpływu kryzysu w krajach rozwijających się i na rynkach wschodzących [Berkmen i in. 2013].

---

³ Partnerzy: Cardiff University (lider projektu), FTZ-Leipzig, Aristotle University, Tartu University, Uniwersytet Gdański, Manchester University, Experian Plc.

6. Wskazanie roli innowacji dla rozwoju gospodarczego w gospodarkach transformacji z wykorzystaniem modeli panelowych [Krammer 2009].

Ponadto w pracach zespołu pod kierownictwem G. Gorzelaka, cyklicznie podejmującego temat „Geografii polskiego kryzysu” [Gorzelak 2009], rozważa się, czy można wyróżnić cechy wspólne między wymiarami przestrzennymi okresów trudności gospodarczych lat ubiegłych a sytuacją obecną, konkludując, iż odpowiedź stanowić może cenne wskazówki dla lepszego zrozumienia i wyjaśnienia przestrzennych rozkładów cykli koniunkturalnych; ma również istotne znaczenie dla polityki gospodarczej i regionalnej, która w sposób szczególnie rozważny prowadzona być powinna w czasie recesji lub spowolnień, przeciwdziałając im w miarę możliwości. W badaniach tych wskazano również najważniejsze podejścia do zagadnień kryzysu [Gorzelak 2009, s. 6-7].

Pierwsze kryzysy (tzw. rynkowy fundamentalizm) w gospodarce rynkowej to zjawisko naturalne, pojawiające się względnie regularnie (przychodzą i odchodzą), ich wahania zawierają się między nie w pełni dotychczas poznanymi parametrami spadku gospodarczego. Kryzysy różni od siebie m.in. to, w jakich sektorach gospodarki występują, tj. rozpoczynają następny cykl kryzysowy, albo stają się przyczyną jego pogłębienia) oraz głównymi „aktorami dramatu”.

Drugie podejście stanowi w założeniu istotną korektę pod względem oceny głębokości obecnego cyklu kryzysowego. Przez zwolenników tego podejścia⁴ przywoływane są następujące argumenty tej oceny: cykle gospodarki rynkowej o charakterze długookresowym nie powstają same z siebie, bez względu na to, iż powtarzają się z obserwowalną i relatywnie dużą regularnością, inne są przyczyny każdego z nich, jak i skutki, które implikują. Kryzys obecny, choć nie zmienia informacyjnego oraz proinnowacyjnego charakteru procesów społecznych i gospodarczych, skutkuje nawet odrzuceniem neoliberalizmu.

W podejściu trzecim ciężar rozważań został przesunięty z ilościowej – tak jak to ma miejsce w dwóch poprzednich interpretacjach – na jakościową różnicę pomiędzy kryzysem obecnym a poprzednimi⁵.

5. Rozwój gospodarczy, w tym czynniki wzrostu, a trudna sytuacja gospodarcza

Zagadnienia łączące rozwój gospodarczy, w tym także czynniki wzrostu, z trudną sytuacją gospodarczą poruszane są w literaturze głównie w następujących kontekstach:

- rozwój gospodarczy i kryzys a innowacje [Das 2010; Grossman, Helpman 1991; Courvisanos 2012; Dziura, Fragomeni 2012; Laperche i in. 2012; *Policy...* 2009], również w odniesieniu do wzrostu zrównoważonego,

⁴ Na przykład: J. Stiglitz, P. Krugman, G. Soros.

⁵ Między innymi: S. Bichler, J. Nitzan, I. Wallerstein, E. Montes, V. Popov, P. Gowan.

- oddziaływanie skutków kryzysu na innowacje [Archibugi, Filippetti 2009; Kaverna, Hollanders 2009],
- transformacja krajowych systemów finansowania innowacji w gospodarkach „pokryzysowych” [Mazaraki 2012; Borowiecki, Dziura 2010],
- innowacje i wzrost gospodarczy [Castellacci 2004],
- rozwój gospodarczy oraz odporność na kryzys w podobnych gospodarkach (*technology clubs*) [Castellacci 2008],
- skutki kryzysu dla szeroko pojętych nakładów na B+R i sektora B+R [Cincera i in. 2010; *Doing...* 2011; *Financial...* 2008; *The effects...* 2008],
- znaczenie innowacji oraz przedsiębiorczości i sektora B+R dla rozwoju krajów i regionów [Makiela 2012; Rodriguez-Pose, Crescenzi 2008], rola transferu wiedzy dla rozwoju [Kusio 2012], w tym *knowledge-intensive* [*A knowledge...* 2009] w gospodarkach objętych kryzysem,
- poszukiwanie przyczyn i ocena skutków kryzysu w Europie [*Economic...* 2008; Hodson, Quaglia 2009; *How...* 2010; *Policy...* 2009; Keeley, Love 2010; Rose, Spiegel 2010].

6. Perspektywy analizy regionalnych skutków kryzysu

Możliwe są następujące perspektywy pozwalające na analizy regionalnych skutków kryzysu:

- identyfikacja i ocena, w jakich regionach największe znaczenie mają branże zagrożone kryzysem;
- identyfikacja i ocena zagrożenia erozją tych czynników, na których oparty jest rozwój gospodarczy regionów;
Wnioski z raportu [Gorzela 2009] to m.in. wskazanie, iż:
- badanie zjawisk kryzysowych na szczeblu regionalnym powinno mieć charakter ciągły;
- konieczne są programy jego monitoringu w oparciu o bieżące dane z różnych źródeł (w tym np. dochodów i wydatków gospodarstw domowych, danych z rynku pracy oraz doniesień na temat płac, badań koniunktury gospodarczej, badań opinii społecznej itp.);
- zakres analiz powinien być określony terytorialnie (w tym m.in. szczegółowe monitorowanie wybranych układów terytorialnych, jak np. metropolie).

Wynikający z tak szerokiego spektrum badań obraz kryzysu i jego geografii powinien umożliwić podejmowanie racjonalnych działań, które pozwolą, w miarę możliwości, złagodzić zjawiska niekorzystne. Idzie zwłaszcza o inicjatywy i przedsięwzięcia zwiększające pozycję konkurencyjną gospodarek regionów na etapie pokonywania przez gospodarkę światową recesji i w konsekwencji jej wzrostu.

W badaniach [Gorzela 2009] pojawiają się także wskazania na branże wrażliwe i niewrażliwe na kryzys. Stąd rozważanie wrażliwości na kryzys wydaje się zasadne w kontekście inteligentnego rozwoju, szczególnie podatnością na kryzys

dotknięte są bowiem zwłaszcza sektory tradycyjne, które charakteryzują wysoka kapitałochłonność i znaczne potrzeby inwestycyjne. Kryzys objawia się szczególnie mocno w firmach z tych sektorów, które silnie reagują w warunkach ograniczenia popytu globalnego. Natomiast mniejsza wrażliwość na kryzys cechuje sektory „nowoczesne”, tj. powiązane ze świadczeniem usług niematerialnych. Przewyciężenie kryzysu jest równocześnie przejściem do innej gospodarki, nie ma już powrotu do sytuacji poprzedzającej kryzys. Niezbędne jest zatem stałe uwzględnianie zjawisk o charakterze długotrwałym, takich jak: globalizacja, rosnące zapotrzebowanie na zasoby, starzenie się społeczeństw, tendencje technologiczne.

Interesujące wydaje się ujęcie badawcze skoncentrowane na poszukiwaniu zależności między inteligentnym rozwojem a wrażliwością na kryzys ekonomiczny, ale jednocześnie rozwijające w sposób zasadniczy dotychczasowe badania poprzez integrację takich składowych, jak GOW (gospodarka oparta na wiedzy), innowacyjność i inteligentna specjalizacja, a następnie poprzez ocenę relacji zachodzących między inteligentnym rozwojem a wrażliwością na kryzys ekonomiczny w wymiarze regionalnym. Podejście takie wpisuje się zwłaszcza w analizy S. Groota i in. [2011], którzy badali wpływ niedawnej globalnej recesji na gospodarki europejskich krajów i regionów. Podkreślając niejednorodny wpływ światowej recesji w poszczególnych krajach i regionach Europy, wskazali trzy grupy przyczyn przestrzennej niejednorodności w nasileniu kryzysu:

- stopień, w jakim kraje są zintegrowane z gospodarką światową poprzez powiązania finansowe i handlowe;
- różnice w ramach uregulowań instytucjonalnych krajów;
- różnice w strukturze sektorowej.

Z badań tych wynika, że to głównie różnice w składzie sektorowym przyczyniają się do zróżnicowania skutków obecnego kryzysu, zarówno na szczeblu krajowym, jak i na poziomie regionalnym w całej Europie.

7. Podsumowanie

Badania związane z inteligentnym rozwojem, stanowiącym element strategii Europa 2020 [Europe... 2010a], są obecnie na etapie wstępnym i brak jest w literaturze obszernych opracowań tej tematyki. Prace zespołu uczestniczącego w granicie NCN, pt. *Klasyfikacja europejskiej przestrzeni regionalnej w świetle koncepcji inteligentnego rozwoju – ujęcie dynamiczne*, i propozycja podejścia do pomiaru w ujęciu filarów (inteligentna specjalizacja, kreatywne regiony, innowacyjność) stanowią *novum* w tej dziedzinie. Natomiast zjawisko kryzysu ekonomicznego, zagadnienia dotyczące skutków, przejawów, faz i sposobów wychodzenia, doczekały się wielu opracowań literaturowych.

W myśl powiedzenia, iż wszystko, co dzieje się w systemach społeczno-gospodarczych, dzieje się w przestrzeni, badania dotyczące kryzysu gospodarczego w kontekście terytorium znalazły również odzwierciedlenie w literaturze. Obecne

są także pojedyncze opracowania zestawiające poszczególne filary inteligentnego rozwoju (zwłaszcza innowacyjności) i zjawisk kryzysowych, także w kontekście regionów. Jest to tematyka niezmiernie ważna dla rozwoju regionów i obszerne pole badawcze, które stanowi wyzwanie w zakresie identyfikacji, analiz porównawczych i dynamicznych.

Literatura

- A knowledge-intensive future for Europe*, Expert Group Report, European Commission, European Commission – DG Research, Brussels 2009.
- A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*, Communication from the Commission, Europe 2020, European Commission, COM(2010) 2020 final, Brussels 2010.
- Archibugi D., Filippetti A., *Is the crisis striking innovation?*, Evidence from Europe (September 19, 2009), <http://ssrn.com/abstract=1475664>, 30.09.2013.
- Asheim B., *The Changing Role of Learning Regions in the Globalizing Knowledge Economy: A Theoretical Re-examination*, Regional Studies, pierwsza publikacja: 28.10.2011.
- Badenhorst A., *Beyond the region: the learning region*, rozprawa doktorska, Royal Melbourne Institute of Technology 2009.
- Berkmen R., Gelos G., Rennhack R., Walsh J.R., *The global financial crisis: Explaining cross-country differences in the output impact*, International Monetary Fund 2010, http://www.igidr.ac.in/money/mfc-13/mfc-12/Pelin%20Berkmen_The%20Global%20Financial%20Crisis.pdf, 30.09.2013.
- Boekema F., Morgan K., Bakkers S., Rutten R., *Introduction to Learning Regions: A New Issue for Analysis?*, [w:] *Knowledge, Innovation and Economic Growth. The Theory and Practice of Learning Regions*, red. F. Boekema, K. Morgan, S. Bakkers, R. Rutten, Edward Elgar, Cheltenham 2000, s. 3-16.
- Borowiecki R., Dziura M., *Innovation Policies in the Financial Crisis*, "Organization and Management" 2010, no. 1 (139).
- Boulianne L.-M., *Région apprenante: du concept à l'application: l'exemple de la Suisse*, "Cahiers Économiques de Bruxelles" 2005, vol. 48 (3), s. 261-275.
- Briguglio L., Cordina G., Farrugia N., Vella S., *Economic Vulnerability and Resilience: Concepts and Measurements*, "Oxford Development Studies" 2009, no. 37 (3), s. 229-247.
- Brodzicki T., Szultka S., *Koncepcja klastrów a konkurencyjność przedsiębiorstw*, „Organizacja i Kierowanie” 2002, nr 4 (110), s. 45-60.
- Camagni R., *Espace et temps dans le concept de milieu innovateur*, [w:] *Économie industrielle et économie spatiale*, red. A. Rallet, A. Torre, ECONOMICA, Paris 1995, s. 193-210.
- Castellacci F., *Innovation and economic growth in Europe: Evolutionary perspectives*, Centre for Technology, Innovation and Culture, Oslo 2004.
- Castellacci F., *Technology clubs, technology gaps and growth trajectories*, "Structural Change and Economic Dynamics" 2008, vol. 19, no. 4.
- Christopherson S., Michie J., Tyler P., *Regional Resilience: Theoretical and Empirical Perspectives*, "Cambridge Journal of Regions, Economy and Society" 2010, no. 1, s. 3-10.
- Cincera M., Cozza C., Tiibke A., Voigt R., *Doing R&D or not (in a crisis), that is the question...*, "IPTS Working Paper on Corporate R&D and Innovation" 2010, no. 12.
- Cooke P., Gomez Uranga M., Etxebarria G., *Regional Innovation Systems: Institutional and Organisational Dimensions*, "Research Policy" 1997, vol. 26.4-5, s. 475-491.
- Courvisanos J., *Cycles, Crises and innovation. Path to sustainable development – a Kaleckian-Schumpeterian synthesis*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2012.

- Czyżewska D., *Ośrodki wspierania innowacji a konkurencyjność regionalna na przykładzie regionu uczącego się Rodan–Alpy*, Wydawnictwo UE w Poznaniu, Poznań 2012, rozprawa doktorska.
- Das D.K., *Financial Globalization: Growth, Integration, Innovation and Crisis*, Palgrave Macmillan 2010.
- Doing R&D or not (in a crisis) that is the question*, Joint Research Centre, EU, European Commission, Brussels 2011.
- Doloreux D., *What We Should Know about Regional Systems of Innovation*, “Technology in Society” 2002, vol. 24 (3), s. 243-263.
- Drobnik A., *The Urban Resilience – Economic Perspective*, “Journal of Economic & Management” 2012, vol. 10, s. 5-20.
- Dziura M., Fragoneni F., *Innovation for sustainable growth as the way to survive in economic crisis*, [w:] *Contemporary economy in times of the global crisis. Economic, social and legal aspects*, red. R. Borowiecki, A. Jaki, T. Rojek, Cracow University of Economics, Cracow 2012, s. 257-270.
- Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses*, 2009, Eurostat, *Science, Technology and Innovation in Europe – 2008 edition*, European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, Luxembourg 2008.
- Europe 2020. A strategy for smart and sustainable development fostering social inclusion*, Communication from the European Commission, COM(2010) 2020, final version, Brussels 2010a.
- Europe 2020. Flagship Initiative Innovation Union: Transforming Europe for a post-crisis world*, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, European Commission, COM(2010), 2010b.
- Financial Crisis Is Expected to slow R&D Investment*, Euroactive, Article 176728, 28.10.2008.
- Florida R., *Toward the Learning Region*, “Futures” 1995, vol. 27 (5), s. 527-536.
- Fornahl D., Brenner T. (red.), *Cooperation, Networks and Institutions in Regional Innovation Systems*, Edward Elgar, Cheltenham 2003.
- Gorynia M., Jankowska B., *Klastry a międzynarodowa konkurencyjność i internacjonalizacja przedsiębiorstwa*, Difin, Warszawa 2008.
- Gorzela G. (red.), *Geografia polskiego kryzysu. Kryzys peryferii czy peryferia kryzysu*, Regional Studies Association, Warszawa 2009.
- Groot S.T.P., Möhlmann J.L., Garretsen J.H., de Groot H.L.F., *The crisis sensitivity of European countries and regions: stylized facts and spatial heterogeneity*, “Cambridge Journal of Regions, Economy and Society” 2011, no. 4 (3), s. 437-456.
- Grossman G.M., Helpman E., *Innovation and growth in the global economy*, MIT Press, Cambridge, MA 1991.
- Hassink R., *The Learning Region: a Constructive Critique*, [w:] *The Learning Region. Foundations, State of the Art, Future*, red. R. Rutten, F. Boekema, Edward Elgar, Cheltenham 2007, s. 252-271.
- Hodson D., Quaglia L., *European perspective on the global financial crisis: Introduction*, “Journal of Common Market Studies” 2009, vol. 47, no. 5.
- How are firm in Eastern and Central Europe reacting to the financial crisis?*, Enterprises Note, World Bank Group, New York 2010.
- Iammarino S., *An Evolutionary Integrated View of Regional Systems of Innovation: Concepts, Measures and Historical Perspectives*, “European Planning Studies” 2005, vol. 13 (4), s. 497-519.
- Kanerva M., Hollanders H., *The Impact of the Economic Crisis on Innovation. Analysis based on the Innobarometer 2009 Survey*, Thematic Paper, European Commission, Enterprises, Brussels 2009.
- Keeble D., Lawson C., Moore B., Wilkinson F., *Collective Learning Processes, Networking and ‘Institutional Thickness’ in the Cambridge Region*, “Regional Studies” 1999, t. 33 (4), s. 319-332.
- Keeley B., Love P., *From crisis to recession: the causes, course and consequences of the great recession*, OECD 2010.

- Krammer S.M.S., *Drivers of national innovation in transition: Evidence from a panel of eastern European countries*, "Research Policy" 2009, vol. 38, no. 5.
- Kusio T., *Role the transfer of international knowledge in the development contemporary*, [w:] *Contemporary economy in times of the global crisis. Economic, social and legal aspects*, red. R. Borowiecki, A. Jaki, T. Rojek, Cracow University of Economics, Cracow 2012, s. 301-310.
- Lagendijk A., *Learning from Conceptual Flow in Regional Studies: Framing Present Debates, Unbracketing Past Debates*, "Regional Studies" 2006, vol. 40 (4), s. 385-399.
- Laperche B. Levratto N. Uzunidis D., *Crisis, innovation and sustainable development*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2012.
- Maillat D., *Milieux innovateurs et dynamique territoriale*, [w:] *Économie industrielle et économie spatiale*, A. Rallet, A. Torre (red.), Economica, Paris 1995, s. 211-232.
- Maillat D., Kébir L., *'Learning region' et systèmes territoriaux de production*, "Revue d'Économie Régionale et Urbaine" 1999, no. 3, s. 429-448.
- Makiela Z., *Enterprise, innovations. Instruments to stimulate the development of regional economy*, [w:] *Contemporary economy in times of the global crisis. Economic, social and legal aspects*, red. R. Borowiecki, A. Jaki, T. Rojek, Cracow University of Economics, Cracow 2012.
- Mamica Ł., *Jednostki badawczo-rozwojowe w polskiej polityce innowacyjnej*, Monografie nr 180, Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków 2007.
- Markowska M., Strahl D., *Klasyfikacja europejskiej przestrzeni regionalnej ze względu na filar inteligentnego rozwoju*, [w:] *Zastosowanie metod ilościowych i jakościowych w modelowaniu i prognozowaniu zjawisk społeczno-gospodarczych*, red. B. Pawelek, Wydawnictwo UE w Krakowie, Kraków 2013, s. 201-219.
- Martin R., *Regional economic resilience, hysteresis and recessionary shocks*, "Journal of Economic Geography" 2010, vol. 12, issue 1, s. 1-32.
- Masik G., *Uwarunkowania i instrumenty wspierające odporność gospodarczą miast i regionów*, referat na konferencji na temat „Polityka miejska. Wyzwania, doświadczenia, inspiracje”, Warszawa 25-26.06.2013, http://www.euroreg.uw.edu.pl/media/prezentacje_konferencja_polityka_miejska/_2_grzegorz_masik.pdf, 30.09.2013.
- Mazaraki N., *State finance mechanisms of supporting innovations*, [w:] *Contemporary economy in times of the global crisis. Economic, social and legal aspects*, red. R. Borowiecki, A. Jaki, T. Rojek, Cracow University of Economics, Cracow 2012, s. 169-174.
- Meeusen W. (red.), *The economic crisis and European integration*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2011.
- Moreau M.-A. (red.), *Before and after the economic crisis. What Implications for the 'European Social Model'?*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2011.
- Morgan K., *The Learning Region: Institutions, Innovation and Regional Renewal*, "Regional Studies" 1997, vol. 31 (5), s. 491-503.
- Normann R., *Can Regions Learn? Critical Assessment of Regions as Arenas for Regional Development*, "AI & Society" 2005, vol. 19 (4), s. 520-542.
- Nowakowska A., *Regionalny kontekst procesów innowacji*, [w:] *Budowanie zdolności innowacyjnych regionów*, red. A. Nowakowska, Wydawnictwo Biblioteka, Łódź 2009, s. 19-41.
- Nowotny E., Mooslechner P., Ritzberger-Grünwald D., *Post-crisis growth and integration in Europe*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2011.
- Obstfeld M., Cho D., Mason A., *Global economic crisis*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2012.
- OECD Territorial Reviews. Switzerland*, OECD Publishing, Paris 2002.
- Policy responses to the economic crisis: investing in innovation for long-term growth*, OECD, Paris 2009.
- Porter M.E., *The Competitive Advantage of Nations*, Free Press, New York 1997.
- Rodriguez-Pose A., Crescenzi R., *Research and development, spillovers, innovation systems, and the genesis of regional growth in Europe*, "Regional Studies" 2008, vol. 42, no. 1.

- Rose A.K., Spiegel M.M., *Cross-country causes and consequences of the crisis: an update*, “CEPR Discussion Paper” 2010, no. 7901.
- Rutten R., Boekema F., *The Learning Region: a Conceptual Anatomy*, [w:] red. R. Rutten, F. Boekema, *The Learning Region. Foundations, State of the Art, Future*, Edward Elgar, Cheltenham 2007, s. 127-142.
- The effects of the financial crisis on European research policy*, European Commission 2008.
- Tödting F., Trippel M., *One Size Fits All? Towards a Differentiated Regional Innovation Policy Approach*, “Research Policy” 2005, vol. 34 (80, s. 1203-1219).
- Uyarra E., *Key Dilemmas of Regional Innovation Policies*, “Innovation” 2007, vol. 20.3, s. 243-261.
- Van Bergeijk P.A.G., de Haan A., van der Hoeven R. (red.), *The financial crisis and developing countries*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2012.
- Vaughan-Whitehead D. (red.), *Work inequalities in the crisis*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham International Labor Office, Genewa 2011.

THE ASSESSMENT OF RELATIONS BETWEEN SMART GROWTH AND RESILIENCE TO ECONOMIC CRISIS IN REGIONAL PERSPECTIVE – RESEARCH REVIEW

Summary: The article presents the review of literature references in terms of the research covering a given (regional) territory performed, on the one hand, with regard to smart growth (the pillars: smart specialization, creative regions, innovation) and, on the other, referring to economic resilience as well as the concepts within which smart growth components are presented against the phenomena of economic crisis.

Keywords: smart growth, economic crisis, economic resilience.